

Er Rødt et kommunistparti?

En kvalitativ idéanalyse av Rødts ideologiske profil



Bacheloroppgave i Statsvitenskap

Universitetet i Stavanger

Andreas Ringsby Roseth

Studentnummer: 266723

Veileder: Gunnar Thesen

Lvert dato: 14. mai 2024

Antall ord: 8527

Sammendrag

Det sosialistiske partiet Rødt har de siste årene etablert seg som et troverdig, rettferdig og folkelig parti i norsk politikk. I 2021 oppnådde de sitt politiske gjennombrudd da de brøt sperregrensen og sikret seg åtte representanter på Stortinget. I takt med Rødts voksende innflytelse, har diskusjonene om partiets ideologi fortsatt preges av kommunismen blusset opp. Formålet med denne bacheloroppgaven i statsvitenskap er derfor å vurdere Rødts ideologiske profil opp mot den kommunistiske ideologien. Fremgangsmåten har gått ut på å oppkonstruere en idealtipe basert på de mest sentrale ideene i den kommunistiske ideologien, for så å se om disse ideene preger det ideologiske grunnlaget i partiprogrammene til Rødt. Funnene fra analysen avdekker at Rødts ideologiske profil er delvis kommunistisk.

Forord

Jeg vil rette en stor takk til venner, familie, medstudenter og ansatte ved Universitetet i Stavanger for å ha sørget for at både utdanningsløpet på bachelorstudiet og ringvirkningene av studentlivet i stor grad har gitt motivasjon, støtte, kunnskap og gode minner.

Det er med stolthet og selvtillit jeg leverer inn denne avsluttende oppgaven som prikken over i-en for tre innsiktsfulle år som bachelorstudent i statsvitenskap ved Universitetet i Stavanger.

Andreas Ringsby Roseth, 14. mai 2024.

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG.....	II
FORORD	III
<u>KAPITTEL 1: INNLEDNING.....</u>	<u>2</u>
1.1 RØDT ER I FORSKNINGSVINDEN.....	3
1.2 PROBLEMSTILLING	4
1.3 OPPGAVENS OPPBYGNING	5
<u>KAPITTEL 2: TEORETISK RAMMEVERK.....</u>	<u>6</u>
2.1 IDEOLOGIBEGREPET.....	6
2.2 KOMMUNISME	7
<u>KAPITTEL 3: DATA OG METODE</u>	<u>13</u>
3.1 DATAMATERIALET	13
3.2 HVORFOR ANALYSERE PARTIPROGRAM?	14
3.3 KVALITATIVT FORSKNINGSDESIGN	15
3.4 IDÉANALYSE	15
3.5 IDEALTYPE.....	16
<u>KAPITTEL 4: ANALYSE OG FUNN</u>	<u>18</u>
4.1 RØDTS VERDENSSYN	18
4.2 RØDTS IDEALSAMFUNN	20
4.3 RØDTS METODE FOR SAMFUNNSENDRING	23
4.4 OPPSUMMERING AV FUNN	24
<u>KAPITTEL 5: KONKLUSJON OG VEIEN VIDERE</u>	<u>27</u>
<u>LITTERATURLISTE.....</u>	<u>29</u>

Kapittel 1: Innledning

«Frem til partiet fjerner ord som kommunisme og sosialistisk revolusjon; tar tydelig avstand fra kommunisme; og selvfølgelig fører en politikk som ikke er radikal, ekstrem sosialisme – også kjent som kommunisme, er Rødt å anse som et kommunistisk parti» (Skjønberg, 2021).

Som kommentaren ovenfor antyder har det sosialistiske partiet Rødt møtt på sterk kritikk for at de representerer en radikal kommunistisk ideologi, selv om de allikevel har klart å etablere seg som et troverdig, rettferdig og folkelig parti. Hvordan kan det ha seg at det nest yngste partiet på stortinget i løpet av sin relativt korte levetid på 17 år nylig har klart å finne sin plass i det norske politiske landskapet? Om partiet faktisk har tatt avstand fra en kommunistisk ideologi vil dette kanskje være en del av forklaringen på partiets suksess. Undersøkelser på ideologi og kompetanse indikerer nemlig at politiske partier som er ideologisk radikale, enten på venstre- eller høyresiden i politikken, mister troverdighet fordi folket oppfatter partiet som for lite kompetente til å føre politikk i praksis (Johns & Kölln, 2020, s. 660). I «the end of ideology»-debatten trekkes det frem hvordan politisk ideologi mistet fotfeste etter andre verdenskrig til fordel for økonomisk vekst og materiell velstand. På en annen side levde kommunismen i beste velgående i blandt annet Sovjetunionen, Øst-Europa og Kina inntil videre. Utover på 1960-tallet vokste også «det nye venstre» frem, en partifamilie med et ideologisk grunnlag tydelig preget av Marxisme (Heywood, 2021, s. 16). Argumentene ovenfor gir derimot et venstreradikalt parti gode grunner til å ta et oppgjør med sin egen ideologi. Spørsmålet er om kommunismen fortsatt preger Rødts ideologiske profil og isåfall i hvilken grad, eller om partiet har lagt fra seg kommunismen og på den måten klart å etablere seg som det troverdige, rettferdige og folkelige partiet de ønsker å være.

Om vi vender blikket utover mot resten av Europa ser vi også her at partier langt til venstre i politikken vokser frem. Statsviteren Luke March skriver i introduksjonen til «Radical left parties in Europe» (2012) at venstreradikale politiske partier har fått et tydeligere fotfeste i europeisk politikk. Partiene er ikke lenger marginale, men har i flere land oppnådd politisk innflytelse blandt annet gjennom deltakelse i koalisjonsregjeringer (March, 2012, s. 1). Vi kan eksempelvis se til det danske ytre-venstrepartiet Enhedslisten som i 2011-valget oppnådde 7,8% av stemmene, og derfor fikk inn 14 representanter på folketinget (Sand, 2017, s. 13). Vi kan også se til Spania der det venstrepopulistiske partiet Podemos fikk en oppslutning på

7,98% ved 2014-valget til Europadepartementet (Elstad, 2015, s. 11). Det mest imponerende eksempelet finner vi derimot i Hellas der det venstreradikale partiet Syriza fikk en oppslutning på 36,3% i 2015-valget og dermed ble Hellas største parti (Engelstad, 2016, s. 43). I norsk politisk sammenheng har partiet SV vært det mest (og eneste) suksessfulle partiet til venstre for Arbeiderpartiet. De siste årene kan det derimot se ut til at SV og AP har fått en ny politisk konkurrent på venstresiden – nemlig det sosialistiske partiet Rødt.

«Rødt vil fylle det stadig større tomrommet etter arbeiderpartiet» lyder overskriften i en artikkel i Dagsavisen fra 2023 (Bredeveien, 2023). Partiet Rødt ble grunnlagt i 2007, og har sitt opphav fra AKP-ml bevegelsen, et parti som tydelig betrodde seg til den kommunistiske varianten marxisme-leninisme, men som kun hadde sine glansdager på 1970-tallet. Rødt er et produkt av partisammenslåingen mellom AKP-ml og det tidligere sosialistpartiet Rød valgallianse (Bjørklund, 2023, s. 240 - 242). Rødt har en skuffende historikk når det gjelder valgoppslutning i perioden mellom 2007 og 2017. Ved stortingsvalgene i 2009 og 2013 fikk partiet kun 1,3% av stemmene, selv om de historisk sett har gjort det noe bedre i lokalvalgene. I 2017 fikk partiet 2,4% av stemmene, nok til at den tidligere partilederen Bjørnar Moxnes inntok rollen som partiets første representant på stortinget. I 2021 fikk partiet derimot sitt politiske gjennombrudd, da de oppnådde 4,7% av stemmene, noe som ga dem åtte representanter på stortinget (Bjørklund, 2023, s. 243).

1.1 Rødt er i forskningsvinden

Det fremgår tydelig at jeg ikke er alene om å undersøke sammenhenger mellom Rødt og ideologi. Tidligere studenter innen statsvitenskap har også undersøkt dette temaet. Martin Uleberg ved UIO undersøkte i sin masteroppgave i statsvitenskap fra 2022 i hvilken grad de norske radikale venstrepartiene (SV og Rødt) er populistiske. Konklusjonen i oppgaven viste at SV hadde populistiske tendenser i henhold til sitt ideologiske syn på samfunnet, men at Rødt i stor grad kunne regnes som et populistisk venstresideparti sett opp mot kriteriene for partiets idemessige tradisjon. Rødt gikk altså lenger enn SV i sin kritikk av «eliten» (Uleberg, 2022). Cathrine Solbakken ved UiB konkluderte også med at Rødt hadde populistiske trekk ved sin politiske kommunikasjonsstil i sin masteroppgave i sammenliknende politikk fra 2021 (Solbakken, 2021). Daniel S. Arnesen ved UIO undersøkte derimot hvordan politisk merkevarebygging og populisme kunne forklares som årsaker til Rødts vekst fra miniparti til å

komme over sperregrensen i sin masteroppgave i statsvitenskap fra 2023. Arnesen konkluderer med at partiets økte oppslutning har mye å gjøre med en bevisst merkevarebygging og en viss populistisk tilnæringsmåte, selv om han påpeker at det kan eksistere flere forklaringsvariabler på denne veksten (Arnesen, 2023).

1.2 Problemstilling

Tidligere undersøkelser peker altså mot at Rødts ideologiske grunnlag preges av populisme, selv om vertsideologien er sosialisme. Spørsmålet som gjenstår ubesvart er om ideologien til dagens Rødt også preges av kommunisme, eller om «kommunisme» kun brukes som en del av den politiske retorikken fra meningsmotstandere? Ta eksempelvis Sylvi Listhaugs uttalelser mot Bjørnar Moxnes og Rødt i *NRK Debatten* fra 2022:

Dette er et kommunistisk parti som ønsker at staten skal ta over mest mulig. Ditt økonomiske system, med å fjerne markedsøkonomi, har vi prøvd før. Vi som vokste opp på 80-tallet husker Sovjetunionen og DDR, og det gikk «rett på dunken». Denne modellen er prøvd ut, og den er feilet. Det er markedsøkonomi og frihet som er svaret, og det er derfor Fremskrittspartiet er en langt bedre oppskrift enn Rødt. (Gjøen, 2022, 21:05 - 22:30)

I tillegg kom det nylig frem at en rekke medlemmer i ungdomspartiet til Rødt, Rød Ungdom, hadde tilknytning til en gruppering kalt «kommunistisk enhet». En gruppering med en ambisjon om å gjøre Rødt tydeligere radikale (Slettholm, 2024). Partiets tidligere leder, Bjørnar Moxnes, har derimot lenge hevdet at Rødt ikke er et kommunistparti, men et sosialistisk parti (Lilleås, 2018). På bakgrunn av dette og tendensen en rekke politiske meningsmotstandere og andre samfunnsdebattanter har til å bruke ordet kommunisme i sin argumentasjon mot Rødt, blir det å skulle finne ut av om Rødts ideologiske profil faktisk preges av kommunisme interessant å undersøke. Kan kommunismen sies å prege partiets ideologiske profil, i det minste delvis? Det er dette hullet i litteraturen denne bacheloroppgaven ønsker å tette. Oppgavens problemstilling er derfor som følger;

I hvor stor grad preger kommunisme Rødts ideologiske profil anno 2024?

1.3 Oppgavens oppbygning

For å finne ut av i hvilken grad Rødts ideologiske profil er kommunistisk er det nødvendig å utarbeide en kommunistisk idealtipe. En idealtipe vil gjøre det mulig å kategorisere idéer fra empirisk materiale (Boréus & Bergström, 2018, s. 147). En idealtipe vil med andre ord gjøre det mulig å se om Rødts ideologi preges av de mest sentrale ideene i den kommunistiske ideologien.

Det første steget i å utarbeide en idealtipe er å definere hvilke kommunistiske idéer som skal undersøkes (Boréus & Bergström, 2018, s. 149). Her må en se til tidligere litteratur som skildrer kommunisme. Dette gjøres i *Kapittel 2: Teoretisk rammeverk*. Dette kapitlet tar for seg hva sekundærlitteraturen karakteriserer som de viktigste ideene i kommunismen. Ideene vil omgjøres til hver sin variabel som plasseres i de tre ideologiske kategoriene de tilhører. Disse kategoriene er henholdsvis *a) verdenssyn, b) idealsamfunn og c) metode for samfunnsendring*.

Kapittel 3: Data og metode tar både for seg oppgavens empiriske grunnlag som er Rødts prinsippprogram og Rødts arbeidsprogram for 2021 til 2025, samt oppgavens forskningsdesign og metode. Kapitlet vil først redegjøre for det empiriske grunnlaget i prinsippprogrammet og arbeidsprogrammet og deretter drøfte fordelene og ulempene av å analysere disse. Kapitlet vil videre forklare hvorfor oppgavens forskningsdesign er kvalitativt. Til slutt vil kapitlet redegjøre for, og drøfte hvorfor, en idéanalytisk idealtipe er den metoden som egner seg best for å besvare problemstillingen.

I *kapittel 4: Analyse og funn* anvendes den kommunistiske idealtypen på oppgavens datamateriale for å se om Rødts ideologi preges av de kommunistiske idéene vi undersøker. Analysen avdekker at Rødts ideologi er delvis kommunistisk. Disse funnene vil både utdypes og oppsummeres i kapitlets siste del.

I *kapittel 5: Konklusjon og veien videre* vil oppgaven først avsluttes med en konklusjon som munner ut i en avsluttende drøftingsdel som tar for seg hva fremtidige studenter kan undersøke innenfor det samme temaet.

Kapittel 2: Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet presenteres oppgavens teoretiske rammeverk. I delkapittel 2.1.

Ideologibegrepet gis det en kort redegjørelse for ideologibegrepet. Delkapitlet presenterer blandt annet Andrew Heywoods definisjon av ideologiens tre funksjoner som i denne oppgaven vil spille en sentral nøkkelrolle for analysen. Ideologiens tre funksjoner vil nemlig utgjøre de tre kategoriene i den kommunistiske idealtypen som definerer oppgavens analytiske rammeverk. Kategoriene vil inneholde en rekke variabler som representerer de mest sentrale ideene i kommunismen. Disse ideene vil presenteres i delkapittel 2.2 *Kommunisme* som følge av at vi fordyper oss i litteraturen om kommunistisk ideologi. Til slutt vil vi se at det teoretiske rammeverket munner ut i et analyseskjema.

2.1 Ideologibegrepet

Samfunnsvitere har lenge definert ideologibegrepet på forskjellige måter i den grad at det ikke finnes en bestemt definisjon av begrepet, men derimot kun en kolleksjon av rivaliserende definisjoner (Waxman, 1968, s. 3 - 4; Heywood, 2021, s. 7). Bratberg (2021) definerer en ideologi som en ønsket tilstand, og en strategi for å komme dit (s. 111). En *politisk* ideologi består derfor av et sett overordnede ideer som politiske partier inkorporer i sine organisasjoner for å gi veiledning i det praktiske politiske arbeidet for å nå en ønsket tilstand (Grindheim et al., 2017, s. 232). Det vil si at der det er politikk, er det i bunn og i grunn også ideologi. For at en ideologi ikke skal være uklar, må de overordnede ideene være gjensidig funksjonelt avhengige (Bratberg, 2021, s. 110). Grindheim (2017) forklarer at de norske partiene fordeles på en høyre-venstre akse i henhold til sitt ideologiske standpunkt ovenfor 1) hvor stor makt staten skal ha i samfunnet og 2) hvor mye frihet enkeltindividet skal ha. Rødt plasseres langt til venstre på denne aksene og omtales som et fløyparti i forhold til plasseringen av de to største partiene Arbeiderpartiet og Høyre (s. 233).

Statsviteren Andrew Heywood skriver både at en ideologi enten er «tynn» eller «tykk», og at alle ideologier består av tre funksjoner uavhengig av om ideologien søker å bevare, endre eller kvitte seg med et samfunnssystem. Heywood (2021) omtaler kommunisme som en «tykk» ideologi, noe som innebærer at ideologien er forankret i et bredt og distinktivt sett av verdier, i motsetning til «tynn» ideologi som eksempelvis populisme, som ofte er avhengig av å

inkorporere verdier fra andre vertsideologier (s. 9 – 10). Når det gjelder ideologiens tre funksjoner vil en ideologi først og fremst presentere (a) et «verdenssyn», (b) et «idealsamfunn» og en (c) «metode for samfunnsendring», altså hvordan samfunnet skal komme seg fra (a) til (b) (Heywood, 2021, s. 8).

2.2 Kommunisme

Kommunisme er en form for sosialisme. Sosialismen kan sies å være en ideologisk paraplybetegnelse for en rekke ideologier, teorier og doktriner. Grovt skissert vil sosialismen bestå av to underideologier der kommunisme er en av dem. Den andre er sosialdemokratiet (Heywood, 2021, s. 87). Mens kommunismen preget politikken som ble forvaltet i regimer som blandt annet Sovjetunionen, Kina og Øst-Europa på 1900-tallet, fant sosialdemokratiet veien til politikken i Vest- og nordeuropeiske samfunn. Regimene som på 1900-tallet ble kommunistiske var som regel føydalistiske og underutviklede stater noe som gjorde det lettere å innføre et nytt politisk regime sammenlignet med mer velutviklede og industrialiserte land (Femia, 1999, s. 116 – 119; Liedman, 1994, s. 197). Siden kommunismen nådde flere steder i verden, vokste det også frem ulike varianter av den. Klassisk marxisme, ortodoks kommunisme, neo-marxisme og maoisme er eksempler på slike varianter (Heywood, 2021, s. 87; Liedman, 1994, s. 208). Av disse vil den klassiske marxismen være den viktigste i og med at den ble utviklet av Karl Marx, grunnleggeren av kommunismen (Femia, 1999, s. 104). Mange av de viktigste ideene i kommunismen vil allikevel gjenkjennes i de ulike variantene. Joseph V. Femia har eksempelvis følgende å si om marxismen og kommunismen:

It might be said that Marxism is the theory and communism the practice – or else that both are perplexing mixtures of theory and practice. There is no easy way to dispel the uncertainty and confusion, for Marxist/communist ideologies have been many and various. (Femia, 1999, s. 104)

I sekundærlitteraturen gjenspeiles også denne overlappingen mellom ord, begreper og definisjoner. Eksempelvis omtaler Heywood (2021, s. 91) Vladimir Lenins variant av kommunismen for «ortodoks kommunisme», mens Femia (1999, s. 108) omtaler den som «ortodoks marxisme». Ideene i rammeverket vil forholde seg til det litteraturen presenterer som de mest sentrale ideene i kommunismen, selv om en må regne med at disse ideene også

er sentrale i de andre variantene i kommunismen som eksempelvis marxismen. Ideene vil utgjøre variablene i Heywoods definisjon av ideologiens tre funksjoner, operasjonalisert som A) verdenssyn, B) idealsamfunn og C) metode for samfunnsendring.

A) Kommunismens verdenssyn

Kommunistisk ideologi har sine røtter fra sosialismens sprikende utvikling på 1800-tallet. På den tiden påberopte alle sosialistiske varianter seg å skulle representere småfolks, de fattiges og de elendiges interesser. Filosofene Karl Marx og Friedrich Engels representerte derimot Marxisme, den tydeligste og mest innflytelsesrike varianten av sosialisme sett i lys av et teoretisk grunnlag (Liedman, 1994, s. 160; Heywood, 2021, s. 87). Marxs sosialistiske tese innebærer først og fremst en samfunnsvitenskapelig teori om at menneskehetens historie er inndelt i flere stadier. Marx peker på primitiv kommunisme, slaveritiden, føydalismen og kapitalismen som forbigåtte stadier og mot kommunismen som menneskehetens siste og mest verdifulle stadiet (Heywood, 2021, s. 89). Han mener derfor at det å skulle nå det kommunistiske stadiet er det en skal kjempe for (Larsson, 1997, s. 53).

For både Marx og kommunismen er kampen mot kapitalismen det helt essensielle i forsøket på å oppnå fullkommen kommunisme. Kapitalismen er nemlig urettferdig fordi den strider i mot det Marx kalte for «menneskets artsvesen». Mennesket vil nemlig bli omgjort til en markedsverdi når produktet av arbeidet som en arbeider produserer er kontrollert av noen andre. Ifølge Marx har kapitalismen skyld i dette (Larsson, 1997, s. 53). Kommunismen ser derfor på kapitalisme og markedsøkonomi som menneskefiendtlig og fremmedgjørende fordi en vares verdi er bestemt av tilbud og etterspørsel, selv om verdien burde være bestemt etter arbeidet som er lagt inn i produktet (Larsson, 1997, s. 59, Heywood, 2021, s. 89). Marx mener også at kapitalismen er irrasjonell og ineffektiv fordi den genererer økonomiske kriser og stagnasjon (Heywood, 2021, s. 90). Kommunismen innebærer derfor en utelukkende avskaffelse av kapitalisme og privat eiendom. Sosialdemokratiet og reformistisk sosialisme skiller seg her fra kommunismen ved å støtte en økonomisk balanse mellom kapitalisme og statlig regulering for å kunne omfordele godene i samfunnet (Heywood, 2021, s. 95).

Kommunismen mener også at markedsøkonomien fører til en klassekonflikt. Kommunismen mener nemlig at kapitalismen øker forskjellene mellom to sosiale klasser der det allerede

finnes en klassekamp. Det var disse klassene Marx kalte proletariatet (arbeiderklassen) og bourgeoisiet (borgerskapet) (Heywood, 2021, s. 89). For kommunismen vil klasseskillene først og fremst basere seg på en skjev tilgang til produksjonsmidlene som sammenlignet med øvrige klasseskiller blir definert ut i fra økonomiske, sosiale, kulturelle eller etniske forskjeller (Lübcke, 1995, s. 93 - 94). Klasseskillet som følge av ulik tilgang til produksjonsmidlene forekommer ved at den herskende klassen (the ruling class) ekstraherer merverdien av den nedre klassens (the subclass) arbeid (Heywood, 2021, s. 90).

Oppsummering:

Kommunismen kan klassifiseres som en ideologi som ønsker å kvitte seg med dagens samfunnssystem, hovedsakelig på bakgrunn av (1.1) *markedsøkonomi*. Det er denne variabelen vi tar med oss videre, siden litteraturen presenterer kritikken av markedsøkonomien som den mest sentrale ideen i kommunismens verdenssyn.

B) Kommunismens idealsamfunn

For en kommunist vil «fullkommen kommunisme» utgjøre et idealsamfunn som er oppnådd et sted langt inn i fremtiden. Dette målet har derimot aldri vært oppnådd i noe som helst samfunn noensinne. Alle «kommunistregimene» som vokste frem på 1900-tallet kan derimot sies å ha forvaltet en kommunistisk politikk (Femia, 1999, s. 116). Men hvordan fremstiller så kommunismen dette idealsamfunn i motsetning til det kapitalistiske samfunnet kommunismen kritiserer? Hvilke ideer kan sies å utgjøre kommunismens idealsamfunn? For å finne svaret på dette er det hensiktsmessig å se til definisjonen på kommunisme.

Kommunisme kommer fra det latinske ordet «communis», som betyr felles, og som samtidig sikter til en illustrasjon av et kollektivistisk samfunnsideal. Det kollektivistiske idealet baserer seg i prinsippet på at alt er i felleskapets eie, men også at alle skal ha like mye i form av resultatlikhet. «Å yte etter evne, og få etter behov» som Karl Marx uttrykte det. Produktet av de som har kapasitet til å yte mer enn andre, blir også fordelt slik at vi sitter igjen med omtrent like mye (Lübcke, 1995, s. 25). Kommunismens syn på produksjon og eierskap vil derfor legge vekt på samarbeid i felleskap fremfor individuell innsats (Heywood, 2021, s. 79).

Selv om kommunismen retter sterk kritikk mot det klasseinndelte kapitalistiske samfunnet anser kommunismen i bunn og i grunn mennesket som samarbeidsvillig når det gjelder hvordan det kommunistiske felleskapet utspiller seg. Ifølge kommunismen vil nemlig staten, etter hvert som klasseskillet utviskes, «smuldres bort» av seg selv fordi staten utelukkende er et redskap for den «herskende» klassen (Heywood, 2021, s. 87; Liedman, 1994, 179 - 180). Et kommunistisk samfunn vil derfor innebære statsløshet. Først når staten forsvinner vil mennesket endelig leve i frihet (Liedman, 1994, s. 203). For at mennesket skal kunne overleve i et statsløst felleskap vil en kommunist anse mennesket som både jevnbyrdig, altså at arbeiderklassen vil anse hverandre som like mye verdt, og konfliktfritt, altså fri for krig og gruppekonflikter, siden mennesket formes av sitt sosiale miljø (Larsson, 1997, s. 54 - 55). Tesen går derfor ut på at det sosiale miljøet i et kapitalistisk samfunn medfører dyrking av konflikter, mens det sosiale miljøet i et kommunistisk samfunn medfører samarbeidsvillighet. Det naturlige båndet mellom mennesker er derfor tuftet på samarbeid, og ikke konkurranse (Heywood, 2021, s. 79 - 80).

Oppsummering:

Som vi har sett vil kommunismens viktigste grunnverdi i sitt idealsamfunn være (2.1) *produksjon og eierskap* gjennom at produksjonsmidlene er under felles eie. Den kommunistiske (2.2) *klasseteorien* går ut på at idealsamfunnet er klasseløst. Kommunismens (2.3) *menneskesyn* legitimerer noe så særegent som et statsløst samfunn. Menneskesynet er nemlig tuftet på en idé om at mennesket er samarbeidsvillig, jevnbyrdig og konfliktfritt som følge av kommunismens sosiale miljø. Det er derfor kommunismen muliggjør et statsløst samfunn siden (2.4) *staten* er et produkt skapt av og for kapitalismen.

C) Kommunismens metode for samfunnsendring

For å oppnå et kommunistisk samfunn tuftet på felles eie av produksjonsmidler ønsker kommunismen å kvitte seg med det kapitalistiske samfunnet ved at arbeiderklassen gjennomfører en sosialistisk revolusjon. En slik radikal politisk omveltning skiller seg fra øvrige sosialistiske varianter som ønsker å anvende reformistiske tilnærminger (Heywood, 2021, s. 97). En revolusjon vil være den eneste muligheten til å bekjempe det kapitalistiske systemet. Alt av ideer, trosforestillinger og idealer tilknyttet det «rådende» systemet må

bekjempes (Liedman, 1994, s. 177). Politiske og reformistiske seiere, eksempelvis som innføring av åttetimers arbeidsdag, er kun tilsynelatende seiere fordi merverdien fortsatt gir profitt til kapitaleiere. Den største seieren i revolusjonen vil derfor innebære å avskaffe kapitalismens viktigste bærebjelke, nemlig privateiendommen (Liedman, 1994, s. 179). Siden revolusjonen vil møte på motstand fra andre klasser, vil staten utgjøre en midlertidig sosialistisk og totalitært diktatur før samfunnet kan gå over til å bli kommunistisk og statsløst (Larsson, 1997, s. 58). Kjernen i kommunismens økonomiske teori vil i «revolusjonsperioden» derfor utgjøre det stats sosialistiske systemet. Staten skal eie produksjonsmidlene, jorda og naturressursene ved at planøkonomi erstatter markedsøkonomi (Larsson, 1997, s. 75). Sovjetunionen og Maos Kina var eksempler på slike totalitære regimer som forvaltet denne formen for kommunistisk politikk. Det skal også nevnes at i enkelte varianter av kommunismen mente man derimot at arbeiderklassen ikke var sterke nok til å gjennomføre en revolusjon på egenhånd. Vladimir Lenin mente derfor at et kommunistparti måtte eksistere for å fronte og legge til rette for arbeiderbevegelsens revolusjon (Liedman, 1994, s. 203–204).

Oppsummering:

Som vi ser ovenfor antyder litteraturen at en (3.1) *politisk omveltning* i form av arbeiderklassens revolusjon vil være kommunismens viktigste metode for å oppnå sitt idealsamfunn. For å sikre tid til å avskaffe kapitalismen og privateiendommen er revolusjonstiden avhengig av fraværet av motstand fra andre klasser. Derfor legitimeres et (3.2) *midlertidig totalitært diktatur*. Den største økonomiske omveltningen kommer i form av å (3.3) *avskaffe kapitalismen*.

Med bakgrunn i Andrew Heywoods definisjon av en ideologis tre funksjoner får vi et analyseskjema bestående av tre kategorier. Basert på litteraturen om kommunismens mest sentrale idéer får vi åtte undervariabler som er fordelt på de tre kategoriene. Analyseskjemaet er illustrert nedenfor.

Tabell 1: Analyseskjema. Idealtipe av kommunismens mest sentrale idéer.

Kategori:	Variabel:	Kommunistisk:
A) Verdenssyn	1.1 Markedsøkonomi	a) Fremmedgjørende b) irrasjonell
B) Idealsamfunn	2.1 Produksjon og eierskap	a) Kollektivistisk b) resultatlikhet
	2.2 Klasse teori	Klasseløst
	2.3 Menneskesyn	Jevnbyrdig og konfliktfritt
	2.4 Staten	Ikke-eksisterende
C) Metode for samfunnsendring	3.1 Politisk omveltning	Sosialistisk revolusjon
	3.2 Politisk styresett	Midlertidig totalitært diktatur
	3.3 Økonomisk omveltning	Avskaffe kapitalismen

Kapittel 3: Data og Metode

I dette kapittelet drøftes det først fordeler og ulemper av å bruke Rødts partiprogram som oppgavens datamaterialet. Deretter vil kapittelet redegjøre for hvorfor oppgaven anvender et kvalitativ forskningsdesign. Til slutt drøftes det for hva en idéanalyse er, og hvorfor en idéanalytisk idealtipe er den metoden som egner seg best for å besvare oppgavens problemstilling.

3.1 Datamaterialet

Datamaterialet består av to partiprogram, nemlig Rødts prinsippprogram og Rødts arbeidsprogram for perioden 2021 til 2025. Partiprogrammene ligger ute på Rødts egen hjemmeside og er derfor offentlig tilgjengelig for alle.

Etter nøye vurderinger vil det som skal analyseres av innhold i arbeidsprogrammet bli avgrenset til fire kapitler som følge av to grunner. For det første består arbeidsprogrammet av 108 sider fordelt på 39 kapitler og er derfor et svært omfattende dokument for en bacheloroppgave. For det andre inneholder arbeidsprogrammet i større grad konkret politikk enn ideologi sammenlignet med prinsippprogrammet, som for øvrig skal analyseres i sin helhet. Det er derfor kun fire kapitler i arbeidsprogrammet som skal analyseres. Disse er «kampen mot forskjells-Norge», «1. Økonomi», «2. Arbeidsliv», og «profittfri velferd». Ulempen med dette er at analysen risikerer å utelate relevant empiri som kan underbygge funnene, men valget er basert på en balanse som må veie dette hensynet opp mot tid og kapasitet. Det vil på en annen side være lite sannsynlig å finne relevant empiri under kapitler som «idrettspolitik» og «digitaliseringspolitikk».

Det er derimot fortsatt viktige fordeler ved å analysere arbeidsprogrammet siden de konkrete forslagene i programmet kan gi fra seg viktige ideologiske trekk. Arbeidsprogrammet ble vedtatt i 2021 og representerer den politikken som Rødt gikk til valg på for å få gjennomført i løpet av denne fireårsperioden på stortinget. Siden også prinsippprogrammet ble senest revidert av Rødts landsmøte i 2019, kan vi derfor være relativt sikre på at vi undersøker Rødt anno 2024. Dette er med på å styrke datamaterialets indre validitet.

3.2 Hvorfor analysere partiprogram?

En rekke partiforskere har brukt partiprogrammer som en innfallsport for å studere partier. Det er fordi slike programmer avspeiler partienes grunnsyn og ideologi (Narud & Valen, 2007, s. 127). Fordelene med å bruke partiprogrammer er først og fremst at programmene gir uttrykk for partiets kollektive politikk (Budge, 2001, s. 211).

Bratberg (2021) skriver at studiet av partiprogrammer vil ha åpenbare fortrinn sammenlignet med alternative måter å analysere parties ideologi på, som eksempelvis ved bruk av ekspertsurveys, analyse av politiske beslutninger og velgerundersøkelser. Partiprogrammene er først og fremst representative for partiet som *en* enhet, siden programmene er autoritative. Partiprogram er for det andre uttømmende ettersom de dekker alle de politiske områdene, og for det tredje sammenlignbare på bakgrunn av at partier utgir programmer med jevne mellomrom (s.125). Dette vil derimot ikke være aktuelt i denne oppgaven siden programmene hverken skal sammenlignes med hverandre eller med andre partiprogrammer. Et partiprogram kan sies å gi uttrykk for et valgløfte mellom partiets politikk og velgerne, selv om den gjennomsnittlige velger som regel ikke tar seg bryet med å lese programmene innhold. Programmene preges også i stor grad av partimedlemmenes kollektive vilje, og plasserer partiets profil i forhold til konkurrerende partier (Narud & Valen, 2004, s. 33). Det er derimot programmene ideologiske styrke som gir den klart største fordel som datamateriale i denne sammenhengen.

Det finnes derimot noen ulemper tilknyttet partiprogrammer som datamaterialet. Partiprogrammer vil nemlig ikke alltid vise sitt sanne ideologiske ansikt som følge av strategiske årsaker. Dette vil gjelde alle partier, men spesielt partier med radikale ideologier (Fletcher, 1974, sitert i Mudde, 1995, s. 208). Studier på ideologi og moderasjon impliserer nemlig at partier som nedtoner sin ideologi vil kunne gagne sine egne strategier, samt gi partiet økte sjanser for valggevinst (f.eks. Johns & Kölln, 2020, s. 649). «Kan det også være slik at enkelte formuleringer beholdes mer som døde dogmer enn substans?» spør Bratberg (2021, s. 125). Det er altså ikke sikkert at enkelte ord, begreper og argumenter i programmet i realiteten har så mye å si for partiets ideologiske del, noe som utfordrer

betydningen av ideologi og da spesielt kommunismen som av gode grunner mistet sin appell i Europa etter andre verdenskrig (Heywood, 2021, s. 16).

3.3 Kvalitativt forskningsdesign

Denne oppgaven tar i bruk et kvalitativt forskningsdesign. Grunnlaget for dette kan sies å ligge på oppgavens problemstilling, formål, metode og datamateriale. Problemstillingen er nemlig formulert på en slik måte at et resultat ikke vil bestå av rene tall eller andre former for mengdetalmer (Grønmo, 2004, s. 123). At analysen er kvalitativ innebærer at telling av ideer gjennom bruken av frekvens vanligvis er underordnet (Bratberg, 2021, s. 79). Hvis oppgavens formål hadde vært å finne ut av hvor mange som stemmer Rødt på grunn av en mulig kommunistisk ideologi ville tilnærmingen ha vært kvantitativ. En slik kvantitativ tilnærming ville også ha vært mest hensiktsmessig hvis undersøkelsen eksempelvis hadde vært ute etter å se på hvor mange ganger partiet nevner «kommunisme» i programmene sine. Dette kan også gi indikasjoner på hva partiet vektlegger, men vi er derimot i utelukkende grad ute etter å forstå kontekst og mening, noe som vil si at frekvensmålingen i denne oppgaven er ikke-eksisterende.

Formålet med oppgaven er å identifisere en spesifikk ideologi ved et politisk parti. En av metodene som egner seg best til dette formålet er en idéanalyse. En idéanalyse er en avgrenset variant av en kvalitativ innholdsanalyse (Bratberg, 2021, s. 80). Dette vil si at kategorisering gjennom koding ved bruk av et analyseskjema må utarbeides for å generere et resultat (Boréus & Bergström, 2018, s. 50). Datamaterialet i oppgaven er altså utvalgt på bakgrunn av at idéanalysen vil kunne generere et kvalitativt resultat, noe som sammenfaller med et kvalitativt forskningsdesign (Bratberg, 2021, s. 80).

3.4 Idéanalyse

En akseptert antagelse innenfor humaniora er muligheten til å forstå hvordan mennesker ser verden på gjennom å studere noe så abstrakt som idéer. Selv om det er uenighet blandt idéanalytikere om idéers eksistens, baserer fortsatt grunntanken seg på at menneskets idéer etterlater seg materielle spor i menneskelig kommunikasjon som tekst og tale (Boréus & Bergström, 2018, s. 139). En idéanalyse vil muliggjøre det å fange opp bestemte ideer i

tekstmateriale som partiprogrammer (Bratberg, 2021, s. 92). Denne oppgaven vil mer spesifikt anvende en deskriptiv idéanalyse fordi formålet er å fange opp og filtrere ut ideene (variablene) med bakgrunn fra den teoretiske litteraturen om kommunisme. En normativ idéanalyse hadde blitt anvendt hvis oppgavens formål var å identifisere hvilke moralske antakelser Rødt anser som godt og verdifullt (Bratberg, 2021, s. 86 - 88). Et eksempel på normativ idéanalyse tilknyttet skattepolitikk vil ha vært venstresidens moralske antagelse om at «omfordeling i samfunnet er et gode», i motsetning til høyresidens mer typiske «individets rett over egen eiendom er et gode».

Fortolkning vil også være en vesentlig del av idéanalysen. Det at analysen er fortolkende vil innebære at forskeren også forsøker å hente frem de uobserverbare ideene ved å forstå meningen bak teksten (Bratberg, 2021, s. 79). Siden prinsippprogrammet i større grad preges av ideologi enn konkret politikk, vil det her være mindre behov for fortolkning av innholdet, noe som styrker datamaterialets reliabilitet. Dette vil derimot fungere motsatt på arbeidsprogrammet siden det i større grad inneholder konkret politikk, noe som gjør at en fortolkning av programmets innhold vil være mer hensiktsmessig for å filtrere ut de ideene vi ser etter. Ulempen vil derfor være at fortolkning reduserer oppgavens reliabilitet selv om en av idéanalysens styrker nettopp er fortolkning av ideologisk tilstedeværelse i tekst (Bratberg, 2021, s. 80). En annen nedside ved fortolkning er at forskeren risikerer å fortolke innholdet feil, og på den måten tillegge programmene et budskap de egentlig ikke formidler. Det er derfor nødvendig å anvende en idealtipe som programmene kan analyseres i lys av, og å operasjonalisere variablene slik at vi har en klar formening om hva vi ser etter.

3.5 Idealtipe

De to vanligste formene for deduktive strategier i idéanalyse er ved bruk av dimensjoner og idealtyper. Dimensjoner kartlegger et partis posisjon mellom to ideologiske ytterpunkter, og brukes som regel for å undersøke ideologisk endring over tid (Boréus & Bergström, 2018, s. 153). I denne oppgaven brukes derfor en idealtipe. En idealtipe er forstått som: «å definere et sett sentrale egenskaper som er artsspesifikke for en klasse eller kategori (...) fordi de borer til kjernen (...) slik (at vi) fanger opp hva vi antar er de helt sentrale egenskapene ved et bestemt fenomen» (Bratberg, 2021, s. 97 - 98). Med andre ord vil vi relatere ideene i datamaterialet opp mot idealtypen vi på forhånd har oppkonstruert (Boréus & Bergström, 2018, s. 147). En

idealtipe vil altså fungere som et analytisk verktøy som strukturerer analysen og legger premissene for hvordan forskeren skal lese og analysere datamaterialet (Bratberg, 2021s, 100). Ulempen er derimot at man risikerer å utelate en rekke idéer som kan vise seg å være sentrale for kommunismen. Siden analysens tilnærming er å spore idéer i henhold til idealtypen, vil dette være det som også er analysens formål. Hvis det viser seg at ideene i idealtypen er en marginal del av Rødts ideologiske grunnlag og at andre idéer er fremtredende istedenfor, kan dette være et funn i seg selv som indikerer at alternative idealtyper er mer egnet til å fange opp kommunistiske idéer i Rødt (Bratberg, 2021, s. 107). Siden idealtypen er laget før selve analysen, samt opparbeidet fra litteratur som ikke brukes som datamateriale, er oppgavens analytiske tilnærming deduktivt innrettet. Vi anvender derfor en modell over på empirien i motsetning til å utvikle en modell som følge av de empiriske funnene, som hadde vært tilfellet hvis oppgavens analytiske tilnærming hadde vært induktiv innrettet. Slike tilnærminger gjør derimot analysen vanskeligere å etterprøve (Bratberg, 2021, s. 106 - 107).

Kapittel 4: Analyse og funn

I hvor stor grad preger kommunisme Rødts ideologiske profil anno 2024? Dette er problemstillingen dette kapitlet skal undersøke og presentere funnene av. Problemstillingen faller inn i rekken av undersøkelser som også har sett på forholdet mellom Rødt og ideologi. Dette er viktige spørsmål man må undersøke med tanke på at Rødts vekst i det politiske landskapet er et høyst aktuelt tema. Ved å ta i bruk en idéanalytisk idealtipe, som på forhånd er oppkonstruert av de mest sentrale ideene i kommunismen, vil analysen se i hvilken grad utsagnene og forslagene i Rødts partiprogrammer stemmer overens med ideene i idealtypen.

Fremgangsmåten baserer seg på å innhente de mest relevante utsagnene og forslagene fra partiprogrammene i henhold til ideene i idealtypen. Det mest relevante innholdet forekom i prinsippprogrammet og majoriteten av empirien er derfor innhentet derfra. For å vite hva som er relevant empiri må vi vite om empirien vi henter ut faller inn under de variablene vi undersøker (Halvorsen, 2008, s. 64). Variablene må derfor operasjonaliseres. En operasjonalisering av hver variabel, sett i lys av kommunistisk ideologi, vil gjøre det mulig å gjenkjenne variablene i datamaterialet (Bratberg, 2021, s. 99). Operasjonaliseringene vil være formulert som spørsmål, være basert på det vi vet fra teorien og introduseres før vi analyserer hver variabel.

Analysens funn viser at Rødts *verdenssyn* i stor grad samsvarer med kommunismens verdenssyn. Svaret er derimot ikke like entydig når det gjelder kategoriene *idealsamfunn* og *metode for samfunnsendring*. Det er først og fremst tydelig at mye av det ideologiske grunnlaget er likt. Rødt skiller allikevel lag med noen få, men også fundamentale og særegne idéer i kommunismen. Om vi derfor ser til Rødt i lys av de kommunistiske ideene vi analyserer her, er det nemlig ikke slik at partiet er gjennomgående og utelukkende kommunistisk og derfor kan kalles et «kommunistparti». Vi konkluderer derfor med at Rødts ideologiske profil delvis består av en kommunistisk ideologi.

4.1 Rødts verdenssyn

1.1 Markedsøkonomi operasjonaliseres gjennom spørsmålet: Omtaler Rødt markedsøkonomi/kapitalisme som noe a) fremmedgjørende, og b) irrasjonelt/ineffektivt?

Rødts kritikk av markedsøkonomi og kapitalismen er gjennomgående i Rødts prinsippprogram. Kritikken forekommer nærmest i hvert tema og fungerer derfor som en rød tråd gjennom hele dokumentet. Markedsøkonomi kritiseres allerede i introduksjonskapittelet om verdigrunnlaget til partiet. Her skriver partiet at kapitalismen står i veien for menneskets frihet. Rødt skriver følgende om frihet: «Den som er avhengig og overlatt til den andres velvilje, er ikke virkelig fri» (Rødt, 2019, s. 3). Rødt skriver videre:

Kapitalismen er kjennetegnet av nettopp dette: Noen få har kontroll over arbeidet, arbeidsplassene og ressursene svært mange er avhengig av, og kan bruke denne makten til å øke sine enorme formuer, sitt økonomiske overtak og sin politiske innflytelse. Den private eiendomsretten enkelte har til verdier skapt på andres arbeid blir viktigere enn de manges frihet og likeverd. (Rødt, 2019, s. 3)

Rødt illustrerer altså et skille mellom verdier som frihet, likeverd, solidaritet, fellesskap, demokrati og naturens tålegrenser på den ene siden, og kapitalisme som et slags motstykke som truer disse verdiene på den andre siden (Rødt, 2019, s. 3). Det kan derfor se ut til at kapitalismen er forstått som et hinder for en rekke fundamentale verdier. Rødt mener videre at kapitalismen fører til kriser som rammer arbeiderne hardest (Rødt, 2019, s. 4) Den er irrasjonell, destruktiv og preges av indre motsetninger fordi den utgjør en systemtvang som forplanter seg fra bedrifter til folkevalgte og regjeringer som følge av at «store penger kjøper sterk politisk innflytelse» (Rødt, 2019, s. 5 - 6). Dette kan tyde på at Rødt anser regjeringer i kapitalistiske land for å være «kjøpt og betalt». Slike utsagn gir assosiasjoner til Marxs påstand om at staten er et «redskap» for «den herskende klassen» (Liedman, 1994, 179 - 180).

Rødts kritikk av kapitalismen innebærer også å poengtere hvordan eiere og arbeiderklassen utgjør to motsettende klasser i samfunnet, der eieren ekstraherer merverdien av arbeiderens verdiskapning. Når eieren «kjøper» arbeiderens arbeidskraft vil eieren ha makt over arbeid og liv. Denne makten videreføres også i arv, som følge av at eierne har monopol på produksjonsmidlene (Rødt, 2019, s. 4). Disse utsagnene kan tolkes som at partiet kritiserer kapitalismen for å «eie» menneskelig arbeidskraft. Som vi vet fra litteraturen er dette i tråd med det kommunisten anser som fremmedgjørende (Larsson, 1997, s. 53; Heywood, 2021, 89).

Kapitalismen kritiseres også i Rødts arbeidsprogram. Innholdet er som forventet noe mindre ideologisk og i større grad basert på konkrete politiske forslag, men kapitalismen får også her klart skylda for både det nasjonale og internasjonale klassesamfunnet med stigende forskjeller. Her bruker Rødt derimot ord som «overklassen» og «den øvre middelklassen» og skriver at disse klassene har «et globalt usolidarisk forbruk» (Rødt, 2021, s. 5). Bruken av betegnelser som «overklassen» og «den øvre middelklassen» er i tråd med ordbruken i kommunismens klasseteori.

4.2 Rødts idealsamfunn

2.1 Produksjon og eierskap operasjonalisere gjennom spørsmålet: Har Rødt et kollektivistisk syn på produksjon og eierskap som innebærer at produksjonsmidlene er under felleskapets eie? Vil dette kollektivistiske synet også sikte til resultatlikhet, altså at alle skal «yte etter evne og få etter behov»?

Det kommer tydelig frem at produksjonsmidlene i en rekke samfunnsområder skal under felleskapets eie ved at maktkonsentrasjonen flyttes fra kapitalistene og over til arbeiderklassen (Rødt, 2019, s. 15). Det er altså arbeiderklassen som betegnes som «felleskapet». Under tittelen «sosialistiske modeller» mener Rødt at en rekke varer og tjenester burde tas ut av markedet og bli omgjort til gratis velferdstilbud, at arbeiderne selv skal få bestemme hvordan jobben deres skal organiseres og at større økonomiske virksomheter som banker skal eies av «samfunnet» (Rødt, 2019, s. 15 - 16). Her får man ingen tydelig definisjon på hvem «samfunnet» egentlig er, men det er naturlig å tolke dette som arbeiderklassen. Det mest relevante utsagnet i henhold til resultatlikhet er følgende:

Når en etter hvert kommer stadig nærmere målet om et samfunn uten undertrykking, i harmoni med naturens tålegrenser, vil det være mulig å se konturene av et klasseløst samfunn: en verden der alle mennesker er like mye verdt – og der grunnprinsippet er «yte etter evne, få etter behov». Det var dette Karl Marx kalte kommunisme. (Rødt, 2019, s. 20)

Partiet anerkjenner gjennom dette utsagnet at deres mål om et klasseløst samfunn vil tilsvare Karl Marxs definisjon av kommunisme. I henhold til plasseringen og at «kommunisme» kun

nevnes en gang kan det fremstå som om partiet ikke ønsker å tydeliggjøre ordet, selv om de fortsatt har valgt å ha det med. Dette kan tolkes strategisk ved at partiet ønsker å nå ut til de som er positive til kommunisme, eller at hele eller deler av partiet selv er positive til ordet, men at de også er klar over at det blandt andre ikke har like stor appell.

Rødts arbeidsprogram preges av forslag som innebærer at staten og andre offentlige instanser skal eie mest mulig for å sikre at verdiskapningen går til felleskapet. Eksempler på disse forslagene vil være å gi lavere lønn til toppledere, gi fagbevegelsen mer makt i organiseringen av arbeidslivet, at avgjørelser i arbeidslivet i større grad blir tatt av arbeiderne og at arbeidsformidling fullt ut skal være en offentlig oppgave (Rødt, 2021, s. 6, 11).

Det helhetlige inntrykket av felleskapets eie er at arbeiderklassen omtales som den rettmessige eieren av produksjonsmidlene, noe som er i tråd med kommunismens tese om kollektivismen. Rødt jobber derfor aktivt for at staten og det offentlige skal eie og organisere mest mulig av produksjon innenfor en rekke samfunnsområder.

2.2 klasseteori operasjonaliseres gjennom spørsmålet: Vil klasseskillet utviskes etter at markedsøkonomien er avskaffet?

Som vi allerede har sett ønsker Rødt et klasseløst samfunn gjennom det de kaller for en «frigjøring» som følge av at «undertrykkingen» er fjernet (Rødt, 2019, s. 15, 18).

«Undertrykking» sikter altså til klasseskillet mellom arbeidere og borgerskap basert på skjevheten av produksjonsmidler og arbeidernes salg av sin arbeidskraft. «Frigjøring» kan tolkes som resultatet av arbeiderbevegelsens klassekamp, men også bekjempelse av minoriteters undertrykking gjennom kvinnekamp og antirasistisk kamp (Rødt, 2019, s. 10, 13). Klasse teorien er helt klart i tråd med kommunismens tese om et klasseløst samfunn.

2.3 Menneskesyn operasjonaliseres gjennom spørsmålet: Har Rødt et menneskesyn som innebærer at mennesket er samarbeidsvillig fordi mennesket formes som jevnbyrdig og konfliktfritt i kommunismens sosiale miljø?

Som vi har sett er Rødts syn på produksjon og eierskap kollektivistisk, noe som vil si at Rødt vektlegger løsninger i felleskap fremfor individuell konkurranse (Rødt, 2021, s. 15). Rødt skriver derimot at et sosialistisk samfunn ikke vil være et idealsamfunn fordi det fortsatt vil

preges av problemer (Rødt, 2019, s. 16). Dette utsagnet står i strid med det kommunismen sier om at mennesket utelukkende blir konfliktfrie som følge av påvirkning fra det sosiale miljøet i et kommunistisk samfunn, slik Marx formulerer det (Larsson, 1997, s. 54 - 55). Når det gjelder samarbeid tolkes dette som en viktig og underforstått faktor i arbeiderklassens organisering i arbeidslivet og i klassekampens frigjøring fra undertrykkelse. La oss eksempelvis se til følgende utsagn:

Arbeiderklassen – hvis den er organisert – står i en strategisk sterk posisjon ved at den har makt til å stenge kapitaleiernes bedrifter og stanse de store hjulene i samfunnsøkonomien. Denne kollektive makten er grunnlaget for arbeiderbevegelsens kampkraft og forhandlingsstyrke, som igjen ligger til grunn for sivilisatoriske framskritt som felles velferd og regulert arbeidsliv. (Rødt, 2019, s.18)

Rødt skriver videre at arbeiderklassens kamp krever at yrkesgrupper som bønder, fiskere, kunstnere og akademikere holder sammen med arbeiderklassen fordi de deler felles interesser (Rødt, 2019, s. 18). Her tolkes det som at partiet er bevisste på en felles likhet mellom flere yrkesgrupper som tilsammen utgjør arbeiderklassen, blandt annet fordi at alle preges av samme arbeids- og levevilkår, noe som gir en indikasjon på at arbeiderklassen vil påvirkes av samarbeidsvillighet og jevnbyrdighet. Dette er i tråd med hvordan kommunismens sosiale miljø vil påvirke arbeiderklassen (Larsson, 1997, s. 54). Denne tolkningen underbygges av et utsagn som sikter mot likhet mellom alle mennesker: «Kapitalismen setter også arbeidsfolk opp mot hverandre basert på hudfarge, hjemsted og tro. Mot dette setter vi et samfunn der et menneske er et menneske – der folk ikke er like, men der de er like mye verdt» (Rødt, 2019, s 15).

2.4 Stat operasjonaliseres gjennom spørsmålene: Anser Rødt staten utelukkende som et «redskap» for «den herskede klassen» som vil «smuldre bort» og bli unødvendig som følge av at samfunnsklassene opphører?

I og med at tolkningen av Rødts menneskesyn innebærer at mennesket ikke er konfliktfritt, vil Rødt tvilsomt anse staten som unødvendig i samfunnet. Som tidligere nevnt mener Rødt at økonomi og politikk henger sammen, noe som kan resultere i at staten fungerer som «kapitalistens beskytter». Så langt stemmer dette overens med kommunismens syn. På en annen side mener Rødt at staten også kan fungere som en plattform for arbeiderklassen til å

eksempelvis innføre velferdsordninger og rettigheter (Rødt, 2019, s. 5). Det kan derfor tolkes som at staten ikke nødvendigvis er et redskap for «overklassen» så lenge staten ikke styres av andre enn arbeiderklassen med Rødt som politisk redskap i spissen (Rødt, 2019, s. 20). Der kommunismen mener at staten vil «smuldre bort» etter klasseoppløsingen tolkes det som at Rødt tvert imot mener at staten kan være et viktig og nødvendig redskap for arbeiderklassen. I og med at denne variabelen befinner seg i kategorien om *idealsamfunn* vil Rødts syn på staten derfor ikke være i tråd med kommunismens syn.

4.3 Rødts metode for samfunnsendring

3.1 Politisk omveltning operasjonaliseres gjennom spørsmålene: *Blir reformistiske seiere ansett som «tilsynelatende» seiere? Ønsker Rødt å gjennomføre en sosialistisk revolusjon for å oppnå sitt idealsamfunn? Vil det i så fall være nødvendig å bevæpne seg i denne revolusjonen?*

Rødts uttalte mål er som vi har sett å nå et sosialistisk samfunn. «En reformistisk strategi vil aldri føre til et sosialistisk samfunn» skriver partiet (Rødt, 2019, s. 19). Rødt sier derfor at en sosialistisk revolusjon er den eneste måten å nå dette samfunnet på. Rødt skriver: «Historisk har vi sett at sosialistiske partier med en reformistisk strategi, har endt opp som systemlojale, og har forlatt målet om sosialisme når de har fått makt» (Rødt, 2019, s. 19). Rødt kritiserer altså reformistiske strategier fordi en reform kan forsvinne like fort som den ble innført som følge av kapitalistisk motstand. På en annen side roser partiet reformene som har blitt innført av arbeiderbevegelsen som store og viktige fremskritt som henger sammen med en revolusjon. «Den progressive reformen kan være et springbrett for en større revolusjonær offensiv» (Rødt, 2019, s. 20). Så vi kan si at reformistiske seiere ikke tolkes utelukkende som «tilsynelatende» seiere.

Rødt presiserer at revolusjonen skal være demokratisk forankra og skje fredelig ved at flertallet av befolkningen organiserer seg i fagbevegelsen og andre folkelige organisasjoner for å stille seg bak denne endringen. Dette utelukker derfor den kommunistiske ideen om å tillate alle midler i revolusjonen hvis det er nødvendig, som eksempelvis å bevæpne seg. Denne holdningen styrkes når Rødt også gir den økonomiske og politiske eliten skylda for å

anvende udemokratiske midler når man har utfordret kapitalismen. Rødt skriver derfor at deres motsvar er folkelig, demokratisk organisering nedenfra (Rødt, 2019, s. 19).

3.2 Politisk styresett operasjonaliseres gjennom spørsmålet: Blir et midlertidig totalitært diktatur legitimert som følge av motstand fra andre klasser?

Rødt anerkjenner motstand fra de som omtales som de økonomiske og politiske elitene i deres kamp for et sosialistisk samfunn (Rødt, 2019, s. 19). Men selv om Rødt anerkjenner motstand fra andre klasser, blir et midlertidig totalitært diktatur i en «revolusjonsperiode» på ingen måte hverken nevnt eller hintet til i partiprogrammene. Dette underbygges ved at Rødt ønsker en demokratisk og fredelig tilnærming med oppslutning av folkeflertallet. En overgang til et sosialistisk samfunn vil kunne skje gjennom politiske aksjoner og kamper som streik, og gjennom demokratiske valg (Rødt, 2019, s. 18, 20).

3.3 Økonomisk omveltning operasjonaliseres gjennom spørsmålet: Ønsker rødt å avskaffe kapitalismen og privat eiendom?

Rødt er helt klart for å avskaffe både kapitalismen og privateiendommen. En avskaffing av kapitalismen blir gjennomgående ansett som en viktig kjernesak (Rødt, 2019, s. 4, 15, 19). Rødt skriver: «Poenget med sosialisme er å avskaffe utbyttinga, slik at hovedmålet med den enkeltes arbeid ikke er å øke kapitalen til eierne» (Rødt, 2019, s. 15). Dette utsagnet tilhører kapittelet som forklarer hvorfor sosialismen må erstatte kapitalismen for å danne et demokratisk og rettferdig samfunn. En avskaffing av kapitalismen tolkes derfor som en løsning på Rødts kjernekritikk av klasseskille som følge av at kapitaleiere henter ut merverdien av arbeidernes arbeidskraft. Rødt deler altså denne kritikken med kommunismen. En innføring av planøkonomi blir ikke nevnt i hverken prinsippprogrammet eller arbeidsprogrammet. Det som skal erstatte kapitalismen omtales derimot som «sosialistisk folkestyre». Hva dette innebærer utdypes ikke, men det kan tolkes som at det kun er gjennom felleskapet økonomien skal forvaltes, og ikke gjennom noen få kapitalister (Rødt, 2019, s. 3, 5, 19).

4.4 Oppsummering av funn

Vi har nå undersøkt om Rødts ideologi preges av kommunisme i de tre ideologiske kategoriene *verdenssyn*, *idealsamfunn* og *metode for samfunnsendring*. I denne delen oppsummeres funnene fra analysen.

Analysen viser først og fremst at Rødts *verdenssyn* i stor grad stemmer overens med verdenssynet til kommunismen i henhold til variabelen *1.1 markedsøkonomi*. Kjernekritikken av kapitalismen baserer seg nemlig på at kapitalismen er en motsetning til fundamentale verdier som frihet. Kapitalismen er også irrasjonell og den største årsaken til økonomiske kriser.

Rødts verdenssyn baserte seg kun på en variabel. Svaret er derimot ikke like entydig når det kommer til Rødts *idealsamfunn*. I henhold til variabel *2.1 produksjon og eierskap* og *2.2 klasse teori* samsvarer Rødts idealsamfunn med et kommunistisk idealsamfunn. Begge perspektivene legger vekt på kollektivismen og resultatlikhet og at idealsamfunnet skal være klasseløst. Rødts menneskesyn samsvarer delvis med kommunismens menneskesyn i henhold til *2.3 menneskesyn*. Rødt mener at det fortsatt vil være problemer i et sosialistisk samfunn. Kommunismen mener derimot at mennesket utelukkende vil være konfliktfritt, og at en idealsamfunn vil være fri for krig og gruppekonflikter. Det tolkes derimot at Rødt anser samarbeid og jevnbyrdighet som underforståtte og fundamentale deler av arbeiderklassens organisering, som også vil prege det sosiale miljøet i et idealsamfunn. Menneskesynet påvirker også variabelen *2.4 stat*. Mens kommunismen legitimerer et statsløst samfunn som følge av at mennesket er konfliktfritt sier Rødt ingenting om et statsløst samfunn. Det tolkes heller ikke som at dette utgjør en del av en ønsket fremtid, men derimot at en stat er en nødvendig ressurs for arbeiderklassen.

Når det gjelder Rødts *metode for samfunnsendring* vil Rødts syn på *3.1 politisk omveltning* stemme delvis overens med kommunismen. Mens begge perspektiver rettferdiggjør en sosialistisk revolusjon vil kommunismen åpne opp for at revolusjonen må være bevæpnet. Rødt og kommunismen deler ikke samme syn på *3.2 politisk styresett*. Her vil kommunismen legitimere et midlertidig totalitært diktatur for å bekjempe motstanden fra andre klasser. Rødt nevner ingenting om dette, og ønsker heller å vinne klassekampen gjennom en sterkt organisert arbeiderklasse. Både Rødt og kommunismen deler samme syn på *3.3 økonomisk omveltning* fordi de begge anser en avskaffelse av kapitalismen som en fundamental kjernesak for å skape et sosialistisk samfunn. Funnene fra analysen er illustrert i tabellen nedenfor.

Tabell 2: Resultat fra analysen. Tabellen illustrerer om Rødts ideologi preges av kommunismens mest sentrale idéer.

<i>Kategori:</i>	<i>Variabel:</i>	<i>Kommunistisk:</i>	<i>Rødt:</i>
A) Verdenssyn	1.1 Markedsøkonomi	a) Fremmedgjørende b) irrasjonell	Ja
B) Idealsamfunn	2.1 Produksjon og eierskap	a) Kollektivistisk b) resultatlikhet	Ja
	2.2 Klasseteori	Klasseløst	Ja
	2.3 Menneskesyn	Jevnbyrdig og konfliktfritt	Delvis
	2.4 Staten	Ikke-eksisterende	Nei
C) Metode for samfunnsendring	3.1 Politisk omveltning	Sosialistisk revolusjon	Delvis
	3.2 Politisk styresett	Midlertidig totalitært diktatur	Nei
	3.3 Økonomisk omveltning	Avskaffe kapitalismen	Ja

Kapittel 5: Konklusjon og veien videre

Denne bacheloroppgaven i statsvitenskap har undersøkt i hvor stor grad kommunisme preger Rødts ideologiske profil anno 2024. Med bakgrunn i litteraturen om kommunismen har oppgaven anvendt en idéanalytisk idealtipe for å identifisere kommunismens kjerneidéer i Rødts partiprogram. Så i hvilken grad preges Rødts ideologiske profil av kommunisme? Vil det være legitimt at eksempelvis Sylvi Listhaug bruker kommunisme for å beskrive partiet Rødt? Vel, svaret er i stor grad avhengig av hvilke variabel en ser til. Det er fordi at noen av de viktigste ideene i kommunismen ikke virker å være av like stor betydning i Rødts ideologiske profil. Dette kan implisere at ideologi har blitt mindre viktig for partiet, eller at ideene ikke forekommer av strategiske årsaker. Men det er først og fremst tydelig at mye av det ideologiske grunnlaget er likt. Rødt og kommunismen har eksempelvis det samme verdenssynet i henhold til markedsøkonomi. Når det gjelder kategoriene *idealsamfunn* og *metode for samfunnsendring* skiller Rødt lag med noen få, men allikevel fundamentale og særegne idéer ved kommunismen. Om vi derfor ser til Rødt i lys av kommunismen er det nemlig ikke slik at partiet er gjennomgående kommunistisk og derfor utelukkende kan kalles et «kommunistparti». Alt i alt kan vi derfor konkludere med at Rødts ideologiske profil delvis består av en kommunistisk ideologi.

Hvorfor er isåfall dette viktig? Denne oppgaven vil nemlig tilføye kunnskap og innsikt om sammenhengen mellom parti og ideologi. I dette tilfellet vil det være snakk om å undersøke hva som utgjør den ideologiske profilen til et av Norges mest radikale, og ikke minst etablerte partier. For å forstå konsekvensene av suksessen til et parti som Rødt, vil det først være nødvendig å undersøke Rødts politiske og ideologiske innhold. Denne undersøkelsen håper på å være et bidrag til denne forståelsen.

Det neste spørsmålet blir da; Hva kan fremtidige studenter undersøke for å bidra til den samme forståelsen? Det er først og fremst viktig å påpeke at kommunismen også består av flere idéer enn de vi har sett på i denne analysen. Andre idéer kan inkluderes i fremtidige undersøkelser. Kritikken av imperialisme er eksempelvis et tema som trekkes frem i litteraturen om kommunismen. Vladimir Lenin mente nemlig at imperialisme er kapitalismens høyeste stadium, noe som impliserer at hele verden er inkludert i kapitalismens sfære, og at den derfor må bekjempes (Liedman, 1994, s. 200). Fremtidige analyser kan også benytte seg

av dimensjoner som analytisk verktøy. Her kan man eksempelvis sammenligne partiprogrammene til Rødt for å se om partiets ideologiske grunnlag har blitt mer eller mindre kommunistisk over tid. En annen spennende mulighet er å undersøke om andre partier på norsk venstreside også preges av en kommunistisk ideologi som eksempelvis SV. Til slutt vil det også være nyttig å anvende en kommunistisk idealtipe på andre sosialistiske partier i Norden som eksempelvis Enhedslisten i Danmark, Vänsterpartiet i Sverige og Vänsterförbundet i Finland for å undersøke om partilandskapet på venstresiden i Norden preges av kommunistisk tankegods.

Litteraturliste

- Arnesen, D. S. (2023). *Kader, min kader? En kvalitativ studie av Rødt sin vekst*. [Masteroppgave, UiT Norges arktiske universitet]. Munin open research archive. <https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/29687/thesis.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Bjørklund, T. (2023). *Norske partier og velgere: Valgresultatenes historiske røtter*. Cappelen Damm akademisk.
- Boréus, K., & Bergström, G. (2018). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskapelig text - Och diskursanalys* (4. utg.). Studentlitteratur AB.
- Bratberg, Ø. (2021). *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (3. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Bredeveien, J. M. (2023, 23. April). Rødt vil fylle det stadig større tomrommet etter Arbeiderpartiet. *Dagsavisen, kommentar*. <https://www.dagsavisen.no/debatt/kommentar/2023/04/23/det-radikale-arbeiderpartiet-rodt/>
- Budge, I. (2001). Validating party policy placements. *British Journal of Political Science*, 31(1), 210-223.
- Elstad, L. (2015). *Den spanske sensasjonen Podemos: Og hvordan gjøre venstrepopulisme i krisens tid*. Manifest.
- Engelstad, E. (2016). *Syriza: Den greske våren om kampen om Europas sjel*. Manifest.
- Femia, J. V. (1999). Marxism and communism. I R. Eatwell & A. Wright (Red.), *Comtemporary political ideologies* (2. utg., s. 104 - 130). Continuum.

- Gjøen, H. (Regissør). (3. Februar 2022). Er Rødt det nye folkepartiet? [Episode i TV-Program]. I T.M. Larsen (Produksjonsleder), *Debatten*. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/debatten/202202/NNFA51020322>
- Grindheim, J. E., Heidar, K. & Strøm, K. (2017). *Norsk politikk*. Universitetsforlaget.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet: En innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Heywood, A. (2021). *Political ideologies: An introduction* (7. utg.). Bloomsbury Academic.
- Johns, R. & Kölln, A.-K. (2020). Moderation and Competence: How a Party's Ideological Position Shapes Its Valence Reputation. *American Journal of Political Science*, 64(3), 649–663.
- Larsson, R. (1997). *Politiske ideologier i vår tid*. Ad Notam Gyldendal.
- Liedman, S.-E. (1994). *Fra Platon til kommunismens fall*. J.W. Cappelen.
- Lilleås, H. S. (2018, 2. Juni). Bjørnar Moxnes om Rødt: Kall det gjerne kommunisme. *Nettavisen, Nyheter*. <https://www.nettavisen.no/12-95-3423507878>
- Lübcke, P. (1995). *Politikens bog om politiske ideer: En grundbog om liberalisme og socialisme*. Politiken.
- March, L. (2011). *Radical Left Parties in Europe*. Routledge.
- Mudde, C. (1995). Right-wing extremism analyzed. *European Journal of Political Research*, 27(2), 203–224. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1995.tb00636.x>

- Narud, H. M. & Valen, H. (2004). Partiprogram og velgerappell. I H. M. Narud (Red.), I Narud, H. M., Valen, H., Aardal, B. & Krogstad, A. (Red.), *Valgkampens hete: Strategisk kommunikasjon og politisk usikkerhet* (s. 33–58). Universitetsforlaget.
- Narud, H. M. & Valen, H. (2007). *Demokrati og ansvar: Politisk representasjon i et flerpartisystem*. Damm.
- Rødt. (2019). «Prinsippprogram for Rødt».
<https://roedt.no/fil/f60b95dfc54397a984de84cd600dbbedd2bf8745.pdf?dl=>
- Rødt. (2021). «Rødts arbeidsprogram 2021 - 2025».
<https://roedt.no/fil/add2676c08676a581952a12f8f072e2126f9eb5b.pdf?dl=>
- Sand, F. V. (2017). *Den danske suksessen Enhedslisten: Partiet som ga venstresida selvtiliten tilbake*. Manifest.
- Skjønberg, G.-R. (2021, 10. September). Rødt og kommunismen: En slu strategi. *Dagbladet, Debatt*. <https://www.dagbladet.no/meninger/en-slu-strategi/74200184>
- Slettholm, A. (2024, 16. April). Den kommunistiske studiesirkelen vant. *Aftenposten, kommentar*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/Ey4xAA/den-kommunistiske-studiesirkelen-vant>
- Solbakken, C. (2021). *Ren populisme!: Finnes det populistiske trekk ved Rødts kommunikasjonsstil på Facebook?* [Masteroppgave, Universitetet i Bergen]. Bergen open research archive. <https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/11250/2834057>
- Uleberg, M. (2022). *Venstrepopulisme i Norge: En studie av populistiske ideer i partiprogrammene til de radikale venstreside-partiene i Norge*. [Masteroppgave, Universitetet i Oslo]. DUO Vitenarkiv. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/101067>
- Waxman, C. I. (1968). *The end of ideology debate*. Funk & Wagnalls.